

Net uit: Het boek van Max Berg

Het boek van Max Berg van Aleksander Melli, vertaald door Kim Snoeiijing en Lucy Pijttersen, uitgegeven door [Uitgeverij Lannoo](#) (oorspronkelijke titel: *Barneregjeringer*.)

Het boek van Max Berg is een roman van 600 bladzijden uit het zogenaamde cross-overgenre, wat wil zeggen dat het zowel jongeren als volwassenen zal aanspreken. Toen een collega ons vroeg of we belangstelling hadden om dit boek te vertalen, keken we direct op internet voor informatie over boek en schrijver. Daar werden we niet meteen veel wijzer van: uitgevers plegen hun boeken vaak met slogans aan te prijzen, maar voor een pil van deze omvang is elke slogan per definitie ontoereikend. En de schrijver, de Noor Aleksander Melli, was voor ons een onbekende: hij was Italiaan van oorsprong en had nog maar een paar boeken geschreven. Uit de Noorse boekrecensies maakten we op dat we aan een soort combinatie van *Lord of the Flies* en *Big Brother* moesten denken: twintig kinderen die vijftig dagen lang op een eiland worden afgezonderd onder het toezicht van duizend camera's. Al iets concreter, maar ook nog niet voldoende om een echt goed beeld van het boek te hebben. Wel was duidelijk dat het boek geprezen werd door de critici en dat het bovendien bekroond was met de Noorse Riksmålspris, voor het rijke en verzorgde taalgebruik. We namen contact op met de uitgever met de mededeling dat we dit boek graag zouden willen vertalen. Tenslotte hadden we wel voor hetere vuren gestaan, dachten we.

Realityshow

Toen we het boek opgestuurd hadden gekregen, konden we het zelf gaan lezen. We beseften direct dat het een uitdaging was: woordspelletjes, raps en fantasietaal om maar wat te noemen. Zoals gebruikelijk maakten we voor we begonnen duidelijke werkafspraken: we zetten een paar data voor overleg en uitwisseling op papier, bespraken van tevoren wat we zouden doen bij bekende struikelblokken als iedere/elke, iets/wat/een beetje en had gevonden/gevonden had, en bepaalden met welke frequentie we de terminologielijstjes zouden uitwisselen. Dat soort dingen is zo langzamerhand pure routine.

Maar het vertalen zelf is nooit routine, dat bleek al op de allereerste bladzijde. Centraal in het boek staat een Big Brotherachtige realityshow voor kinderen. De naam van die show, *Barneregjeringen*, wordt op de eerste bladzijde aangekondigd. Op dat moment is het Max, de hoofdpersoon, nog niet duidelijk dat het om een realityshow gaat. Hij vraagt zich af wat het woord betekent en bedenkt allerlei woorden die ook met een b beginnen, zoals boezemvriend, bullshit, zijn eigen achternaam Berg, de wijk Bislet waar hij woont, Brutus, de naam van zijn kat en namen als George Bush en Tony Blair, bestaande personen die verderop in het boek regelmatig terugkomen. En daar zaten we dus meteen al met een probleem. Want het Noorse woord mag dan wel met een b beginnen, de Nederlandse vertaling ervan ('De Kinderregering') niet. Dan sta je voor een dilemma: ga je voor een zo letterlijk mogelijke vertaling of kies je ervoor de b als beginletter te handhaven, waarmee je de letterlijke betekenis van het woord moet loslaten?

Struikelblokken

Het wikken en wegen viel ten slotte uit in het voordeel van de letter b. De naam van de show werd *Baluba Experiment* (het woord 'Baluba' speelt verderop in het boek een bijzondere rol). Achteraf waren we daar erg blij mee, want de letter b kwam voortdurend terug in het verhaal, er werd zelfs een 'b-groet' gebracht, waarbij de kinderen hun vingers in de vorm van een (kleine) letter b plooiden, een motief dat ook op de omslag van het boek prijkt. De k-groet zou een stuk lastiger zijn geweest!

Toen die hobbel genomen was, bleken er nog veel meer struikelblokken te zijn. Bij eerste lezing waren ons de lange ritmische en rijmende raps al opgevallen, net als de slogans en de fantasietaal van een van de hoofdpersonen, maar die bleken lang niet het enige probleem. Het is eigenlijk merkwaardig dat de echte problemen niet bij eerste lezing boven water komen en pas optreden als je daadwerkelijk aan het vertalen bent. Misschien is er in je hoofd wel een soort schakelaar die wisselt tussen 'lezen' en 'vertalen', en moet je eerst het boek als geheel tot je genomen hebben voor de knop om kan. De frequentie waarmee we de lijstjes met probleemgevallen uitwisselden nam gestaag toe, en een mailtje in de trant van: 'Ik weet dat we voor woord x oplossing y hadden bedacht, maar dat moet toch anders. Kijk maar op blz...' werd een constante. Gelukkig konden we met de schrijver mailen. Voor bepaalde woorden en met name de fantasietaal was dat wel een uitkomst. Die fantasietaal bestond overigens uit een beetje Latijn, een beetje Noors, wat Azteeks en hier en daar een Maldivisch woordje, maar voor een deel ook uit onzin.

Waarheid erger dan fictie

Een halfjaar hadden we voor de vertaling gekregen. Dat was geen overbodige luxe; we hebben die tijd er echt voor nodig gehad. Op een gegeven moment was de vertaling klaar en konden we afstand nemen van de tekst. Eigenlijk ga je dan pas over de inhoud nadenken, over het fenomeen van de steeds verder oprukkende camera's in onze maatschappij en over de gevolgen die dat heeft voor je manier van denken. Over de toenemende camerageilheid in alle sectoren van de samenleving en de oppervlakkigheid die dat tot gevolg heeft. De thematiek is beangstigend actueel. Zoiets gebeurt natuurlijk nooit in het echt, dachten we nog, maar uit een bericht in de *Elsevier* maakten we tot onze schrik op dat het in het echt nog veel erger kan zijn. We lazen dat er

in Engeland beroering was ontstaan over de televisieshow *Boys and Girls Alone* van de Britse zender Channel 4. Twee weken lang werden kinderen met een verschillende achtergrond achtergelaten in vakantiehuisjes met slechts de camera als toezichthouder. Dat liep volstrekt uit de hand: zonder supervisie en regels werden de kinderen al snel oncontroleerbaar. Huilbuien, vechtpartijen en pesterijen waren aan de orde van de dag. Daarbij vergeleken was de gekte die in *Het boek van Max Berg* toeslaat nog mild te noemen.

Het boek van Max Berg is een roman die tot nadenken stemt en is niet alleen geschikt voor jongeren, maar ook voor volwassenen. Vanwege het bijzondere taalgebruik en de vele woordgrapjes was het een uitdaging om eraan te werken. We zijn blij dat we in de gelegenheid zijn gesteld om zo'n bijzonder boek te vertalen.